

22 02 2016
teczka

MEMORIAŁ

General Marii Wittek

15.11.2016 12:58:00 VM POW
DYBCZYŃSKA Halina

zem. Niezbrzycka
ps. "Kalina"

(1901 - ?)

3046 / WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

Dybczyńska Helene
z domu Niezbzydke

JT. 3046 / WSK

I/1. Relacja ✓

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. ✓

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja ✓

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓ 7

VI. Fotografie ✓ 206. I/1, 5+V-9, 12, 15

I/1.

- Relacja - biogram Haliny Dyburskiej, zam. Niezbrzydziej opr. p.n.a. E.2 i D.Kr (str. 20-21) b.d. Msp. k. 2, s. 1-2
- Relacja j.u. bez paginacji, b.d. „przygotowana do druku” Msp. z odleganymi poprawkami k. 2, s. 3-4
- Dyburska zam. Niezbrzycka Halina, biogram opr. p.n.a. E.2 i D.Kr. do I tomu „Stomiatka VMKobit” z uwagami recenzenta B. Chanańskiego, k. 2, s. 5-6
- Relacja Haliny Dyburskiej, prestawa p.n.a. Agnieszki Cieślak 31.XII.02. Msp. z odleganymi poprawkami k. 2, s. 7-8
- Relacja H. Dyburskiej opr. i prestawa p.n.a. M. Sulejka i W. Mientala (r. 2007) Msp. Fotografie ksero, k. 3, s. 9-11
- Biogram H. Dyburskiej („niepełniący” MS), wraz autorem i datą, msp. fotografia ksero, k. 3, s. 12-14.
- Biogram H. Dyburskiej prestawa p.n.a. M. Sulejka i W. Mientala (2007r.) Msp. fotogr. ksero, odlegane uwagi E.2. k. 2, s. 15-16.

DYBCZYŃSKA zam. NIEZBRZYCKA Halina (1901 - ?), ps. „Kalina”, wywiadowczyni KN III POW, najpierw Okręg Kijów, potem kurierka do Piotrogradu, więzień CzeKa; po wojnie *Wskazani mielibyśmy:* działaczka FIDAC i Zrzeszenia KN III POW

Halina Dybczyńska urodziła się 10 listopada 1901 r. w Niemirowie na Podolu, jako córka Stanisława i Marii. Brak bliższych danych rodzinnych. Uzyskała średnie wykształcenie.

W kwietniu 1918 r. wstąpiła do POW w Kijowie. Po aresztowaniu komendanta KN III, J. Bolewskiego i jego współpracowników w marcu 1920 r. była jedną z najbardziej czynnych powiaczek pozostających na wolności pełniąc funkcję wywiadowczyni i kurierki. Przechowywała w swoim mieszkaniu archiwum POW oraz broń. Odwołana do kraju od maja do sierpnia 1920 r. pełniła funkcję przy przeniesionej do Warszawy KN III POW. W sierpniu 1920 r. została wysłana do Piotrogradu w celu objęcia tam funkcję komendantki placówki KN III. Dnia 25 sierpnia dotarła do Rewla w Estonii. Po przekroczeniu granicy na początku września, została aresztowana przez CzeKa na dworcu kolejowym w Pskowie. Udało jej się niepostrzeżenie zniszczyć posiadane materiały. Jak pisze Peptoński („Wywiad w wojnie” s. 162) „... bolszewicy poddawali ją wyrafinowanym torturom a także kilkakrotnie skazywali na karę śmierci (...) nie przyznała się do stawianych jej zarzutów i nie ujawniła powierzonych jej tajemnic”.

Halina Dybczyńska Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 r. za zasługi dla Ojczyzny dokonane w szeregach POW, została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego VIRTUTI MILITARI z nr. Krzyża 7593. We wniosku z dnia 23 I 1922 r. o nadanie VM Henryk Józewski, były komendant naczelny POW na Ukrainie napisał: *11 sierpnia 1920 r. ob. Dybczyńska dostała rozkaz udania się z grupą wywiadowców do Piotrogradu i założenia tam placówki. Zadanie to było wyjątkowo trudne []. W parę dni po przekroczeniu granicy na dworcu w Pskowie ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez Czerezwycząjkę. [...] Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych i duchowych znęcań. Ustawicznie badana, niejednokrotnie skazywana na śmierć, zmuszona znosić ciężkie warunki więzień „Osobnogo Otdiela”, ob. Dybczyńska zachowała wyjątkowy spokój i nie powiedziała nic. Próbowano złamać ją drogą agitacji [...] to również zawiodło. [...] Za wyjątkowy hart ducha, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńską Halinę do Orderu Virtuti Militari V klasy. Była także odznaczona Krzyżem POW, Odznaką Więźniów Ideowych i Odznaką WP na Wschodzie.*

W początkach 1922 r. Halina, po wyjściu z więzienia, powróciła do Polski i

1/1-2

zamieszkała w Warszawie, gdzie wkrótce wyszła za mąż. Działała w FIDAC i w Zrzeszeniu KN III POW. Ilustrowała opracowaną przez męża książkę: *Polesie. Opis wojskowo-geograficzny i studium terenu*. wydaną w Warszawie w 1930 r.

Po wybuchu II wojny światowej wyjechała z córką Teresą do Wilna. Dalsze jej losy nie są znane.

Mąż Haliny, kpt. Jerzy Niezbrzycki (? – 1968), poślubiony w 1923 r. a od 1934 r. w separacji; oficer wywiadu KN II POW, w okresie międzywojennym pracował w Oddziale II Sztabu Generalnego WP. W latach 1928-1930 (1927-1929?) w konsulacie polskim w Charkowie; od września 1939 r. na wychodźstwie, autor wielu publikacji, przede wszystkim sowietologicznych, ogłoszonych pod pseudonimami: Ryszard Wraga, Andreus Bernard. Zmarł w USA. Córka Teresa Iwona (ur. 1927 r.), zam. Herbert, w latach powojennych mieszkała w Kalifornii i była nauczycielką matematyki w szkole średniej.

=====

APAK, T: 3046/WSK; CAW, VM 47-3758, VM 47-3700; Dz. Pers. MSWojsk nr 1 z 4 stycznia 1923 r.; GISZ (akta Biura Kapituły Orderu VM) sygn. I.302.17.58, poz. 127

Bohaterki, Głos Prawdy 1925/102, s. 326-327; Matuszak R. W., *Niedoceniony oficer kapitan Jerzy Niezbrzycki*, Tygodnik Solidarność 1988/51/52 s. 14-15; Peptoński A, *Wywiad polski na ZSRR 1921-1939*, W-wa 1996, s. ; tenże, *Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920*, W-wa 1999, s. 137, 160-162, 176, 184 i fot.; Szawłowski R. (oprac.), *Polski wywiad we wrześniu 1939 r.*, Arcana, 2000/32/2, s. 116-137; Wesołowski, *Order VM...*, s. 242 i 508; Ziemiański, *Praca kobiet...* s. 100, 116, 223.

Opis E2 i D. kw.

DYLEWSKA Maria zob. RUTA Maria

11-3

201. 573/04

przygotowan do druku
BAC

DYBCZYŃSKA zam. NIEZBRZYCKA Halina (1901 - ?), ps. „Kalina”, wywiadowczyni KN III POW, najpierw Okręg Kijów, potem kurierka do Piotrogradu, więzień CzeKa; w okresie międzywojennym działaczka FIDAC i Zrzeszenia KN III POW

Halina Dybczyńska urodziła się 10 XI 1901 w Niemirowie na Podolu, jako córka Stanisława i Marii. Brak bliższych danych rodzinnych. Uzyskała średnie wykształcenie.

W kwietniu 1918 wstąpiła do POW w Kijowie. Po aresztowaniu komendanta KN III, J. Bolewskiego i jego współpracowników w marcu 1920 była jedną z najbardziej czynnych peowiaczek pozostających na wolności pełniąc funkcję wywiadowczyni i kurierki. Przechowywała w swoim mieszkaniu archiwum POW oraz broń. Odwołana do kraju od maja do sierpnia 1920 pełniła służbę przy przeniesionej do Warszawy KN III POW. W sierpniu 1920 została wysłana do Piotrogradu w celu objęcia tam funkcji komendantki placówki KN III. Dnia 25 sierpnia dotarła do Tallina w Estonii. Po przekroczeniu granicy na początku września, została aresztowana przez CzeKa na dworcu kolejowym w Pskowie. Udało jej się niepostrzeżenie zniszczyć posiadane materiały. Jak pisze Peplowski („Wywiad w wojnie” s. 162) „... bolszewicy poddawali ją wyrafinowanym torturom a także kilkakrotnie skazywali na karę śmierci (...) nie przyznała się do stawianych jej zarzutów i nie ujawniła powierzonych jej tajemnic”.

a mi
funkcyj.
bo m
nie
polski
jako
-i

Halina Dybczyńska Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 V 1922 za zasługi dla Ojczyzny dokonane w szeregach POW, została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego VIRTUTI MILITARI z nr. Krzyża 7593. We wniosku z dnia 23 I 1922 o nadanie VM Henryk Józewski, były komendant naczelny POW na Ukrainie napisał: *11 sierpnia 1920 r. ob. Dybczynska dostała rozkaz udania się z grupą wywiadowców do Piotrogradu i założenia tam placówki. Zadanie to było wyjątkowo trudne []. W parę dni po przekroczeniu granicy na dworcu w Pskowie ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez Czerezwyczajkę. [...] Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych i duchowych znęcań. Ustawicznie badana, niejednokrotnie skazywana na śmierć, zmuszona znosić ciężkie warunki więzień „Osobnogo Otdiela”, ob. Dybczyńska zachowała wyjątkowy spokój i nie powiedziała nic. Próbowano złamać ją drogą agitacji [...] to również zawiodło. [...] Za wyjątkowy hart ducha, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńską Halinę do Orderu Virtuti Militari V klasy.* Była także odznaczona Krzyżem POW, Odznaką Więźniów Ideowych i Odznaką WP na Wschodzie.

W początkach 1922 Halina, po wyjściu z więzienia, powróciła do Polski i zamieszkała w Warszawie, gdzie wkrótce wyszła za mąż. Działała w FIDAC i w Zrzeszeniu KN III POW.

I/1-4

Ilustrowała opracowaną przez męża książkę: *Polesie. Opis wojskowo-geograficzny i studium terenu*, wydaną w Warszawie w 1930.

Po wybuchu II wojny światowej wyjechała z córką Teresą do Wilna. Dalsze jej losy nie są znane.

Mąż Haliny, kpt. Jerzy Niezbrzycki (1902–1968), poślubiony w 1923 a od 1934 w separacji; oficer wywiadu KN (II POW), w okresie międzywojennym pracował w Oddziale II Sztabu Generalnego WP. W latach 1928-1930 kierował placówką wywiadowczą w Kijowie; od września 1939 na wychodźstwie, autor wielu publikacji, przede wszystkim sowietologicznych, ogłoszonych pod pseudonimami: Ryszard Wraga, Andreus Bernard. Zmarł w USA. Córka Teresa Iwona (ur. 1927), zam. Herbert, w latach powojennych mieszkała w Kalifornii i była nauczycielką matematyki w szkole średniej.

206 Pęplowski

a nie Charkow

rodz. Pęplowski - Charkow

slownie

APAK, T: 3046/WSK; CAW, VM 47-3758, VM 47-3700; Dz. Pers. MSWojsk nr 1 z 4 stycznia 1923 r.; GISZ (akta Biura Kapituły Orderu VM) sygn. I.302.17.58, poz. 127

Bohaterki, Głos Prawdy 1925/102, s. 326-327; Filipow K., *Order Virtuti Militari 1972-1945*, W-wa 1990, s. 115; Matuszak R. W., *Niedoceniony oficer kapitan Jerzy Niezbrzycki*, Tygodnik Solidarność 1988/51/52 s. 14-15; Pęplowski A., *Wywiad polski na ZSRR 1921-1939*, W-wa 1996, s. 36-38; tenże, *Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920*, W-wa 1999, s. 137, 160-162, 176, 184 i fot.; Szawłowski R. (oprac.), *Polski wywiad we wrześniu 1939 r.*, Arcana, 2000/32/2, s. 116-137; Wesołowski, *Order VM...*, s. 242 i 508; Ziemiański, *Praca kobiet...* s. 100, 116, 223.

opracowano przyjęto dot. męża

ELŻBIETY ZAWIAŁY
Opac. E2 i D.kw.

2/1-5

3. Zigram greck. przez E. J. D. do I tomu „Stawiska UNKabinet 2
wspem recenzente B. Chmowski

DYBCZYŃSKA zam. NIEZBRZYCKA Halina (1901 -)

Halina urodziła się 10 listopada 1901 r. w Niemirowie na Podolu, jako córka Stanisława i Marii Dybczyńskich. Brak bliższych danych rodzinnych. Uzyskała średnie wykształcenie.

Jesienią 1919 r. wstąpiła do POW w Okręgu Kijowskim. Po aresztowaniu komendanta KN III Bolewskiego i jego współpracowników w marcu 1920 r. była jedną z najbardziej czynnych peowiaczek tego okręgu pozostających na wolności. W sierpniu 1920 r. objęła funkcję komendantki placówki KN III w Piotrogradzie.

We wniosku z dnia 23 I 1922 r. o nadanie VM Henryk Józewski, były komendant naczelny POW na Ukrainie napisał: *11 sierpnia 1920 r. ob. Dybczyńska dostała rozkaz udania się z grupą wywiadowców do Piotrogradu i założenia tam placówki. Zadanie to było wyjątkowo trudne []. W parę dni po przekroczeniu granicy na dworcu w Pskowie ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez Czerezwyczajkę. [...] Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych i duchowych znęcań. Ustawicznie badana, niejednokrotnie skazywana na śmierć, zmuszona znosić ciężkie warunki więzień „Osobnogo Otdiela”, ob. Dybczyńska zachowała wyjątkowy spokój i nie powiedziała nic. Próbowano złamać ją drogą agitacji [...] to również zawiodło. [...] Za wyjątkowy hart ducha, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńską Halinę do Orderu Virtuti Militari V klasy.*

Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 r. Halina Dybczyńska, za zasługi dla Ojczyzny dokonane w szeregach POW, została odznaczona Orderem VIRTUTI MILITARI V klasy (nr Krzyża 7593).

Była także odznaczona Krzyżem POW, Odznaką Więźniów Ideowych i Odznaką WP na Wschodzie.

W początkach 1922 r. Halina powróciła do Polski i zamieszkała w Warszawie. W 1923 r. poślubiła por. Jerzego Niezbrzyckiego, oficera wywiadu, również uczestnika POW w Kijowie. Działała w FIDAC i w Zrzeszeniu KN III POW. Ilustrowała opracowaną przez męża książkę: *Polesie. Opis wojskowo-geograficzny i studium terenu*. W-wa 1930. Od czerwca 1934 r. pozostawała z mężem w separacji. Po wybuchu II wojny światowej wyjechała z córką Teresą, urodzoną w 1927 r., do Wilna. Dalsze jej losy nie są znane.

Mąż Haliny, Jerzy Niezbrzycki, pracował w Oddziale Sztabu Generalnego. W latach 1928-1930 (1927-1929?) był „eksponentem” przy konsulacie polskim w Charkowie; od września 1939 r. na wychodźstwie, autor wielu publikacji, przede wszystkim sowietologicznych,

ogłoszonych pod pseudonimami: Ryszard Wraga, Andreus Bernard. Zmarł w 1968 r. w USA. Córka Teresa Iwona Niezbrzycka, po mężu Herbert, w latach powojennych mieszkała w Kalifornii i była nauczycielką matematyki w szkole średniej.

APAK, T: 3046/WSK; CAW, VM 47-3758, VM 47-3700; Dz. Pers. MSWojsk nr 1 z 4 stycznia 1923 r.; - - *Bohaterki*, Głos Prawdy 1925/102, s. 326-327; Matuszak R. W., *Niedoceniony oficer kapitan Jerzy Niezbrzycki*, Tygodnik Solidarność 1988/51/52 s. 14-15; Peplowski A, *Wywiad polski na ZSRR 1921-1939*, W-wa 1996; Wesołowski, *Order VM...*, s. 242 i 508; Ziemiański, *Praca kobiet...* s. 100, 116, 223.

45 Halina DYBCZYŃSKA, zam. NIEZBRZYCKA (1901- ?) - AC

[fot. 1: w książce I. Ziemiańskiego, s. 114 – z okresu działalności w Kijowie.]

[fot. 2: dołączone przez płk. Suleja – z Krzyżem VM]

Urodziła się 10 listopada 1901 r. w Niemirowie na Podolu, jako córka Stanisława i Marii. *Dybczyńska Halina*

Jesienią 1919 r. wstąpiła do POW w Okręgu Kijowskim. Po aresztowaniu komendanta KN III Bolewskiego i jego współpracowników w marcu 1920 r. pozostała jedną z najbardziej czynnych powiastek na wolności. W sierpniu 1920 r. objęła funkcję komendantki placówki KN III w Piotrogradzie.

We wniosku o nadanie VM Henryk Józewski, były komendant naczelny POW na Ukrainie napisał: *W parę dni po przekroczeniu granicy na dworcu w Pskowie ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez Czerzwycząjkę. [...] Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych i duchowych znęcań. Ustawiczne badania, niejednokrotnie skazywana na śmierć, zmuszona znosić ciężkie warunki więzień „Osobogo Otdiela”, ob. Dybczyńska zachowała wyjątkowy spokój i nie powiedziała nic. Próbowano złamać ją drogą agitacji [...] to również zawiodło. [...] Za wyjątkowy charakter, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńską Halinę do orderu Virtuti Militari V klasy.*

W początkach 1922 r. Halina Dybczyńska powróciła do Polski.

Za zasługi dla Ojczyzny dokonane w szeregach POW Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 r. została odznaczona Orderem Virtuti Militari V klasy (numer krzyża 7593).

Po powrocie do Polski mieszkała w Warszawie. W 1923 r. poślubiła por. Jerzego Niezbrzyckiego, również uczestnika POW w Kijowie, oficera wywiadu. Pracowała społecznie w FIDAC i w Zrzeszeniu KN III POW. W 1930 r. ilustrowała opracowaną przez męża książkę: *Polesie. Opis wojskowo-geograficzny i studium terenu.* *kw. 1931*

Od czerwca 1934 r. pozostawała z mężem w separacji.

Po wybuchu II wojny światowej wraz z córką ewakuowała się do Wilna.

Mąż Haliny Dybczyńskiej, Jerzy Niezbrzycki, pracował w Oddziale II Sztabu Generalnego. W latach 1928-1930 (1927-1929?) był „eksponentem” przy konsulacie polskim w Charkowie; od września 1939 r. na wychodźstwie, autor wielu publikacji, przede wszystkim sowietologicznych, ogłoszonych pod pseudonimami: Ryszard Wraga, Andreus Bernard. Zmarł w 1968 r. w USA.

Córka Teresa Iwona Niezbrzycka, ur. 1927, po mężu Herbert, w latach powojennych mieszkała w Kalifornii i była nauczycielką matematyki w szkole średniej.

Źródła:

17-104

CAW, syg. VM 47-3758, VM 47-370

Dz. Pers. MSWojsk nr 1 z 4 stycznia 1923 r.

~~Włodzimierz Bączkowski, Jerzy Niezbrzycki (R. Wraga) 1902-1968), „Niepodległość” Tom XXIII po wznowieniu, Nowy Jork-Londyn 1990.~~

~~Remigiusz Włost Matuszak, Niedoceniony oficer kapitan Jerzy Niezbrzycki, „Tygodnik Solidarność” 1998, nr 51/52, s. 14-15.~~

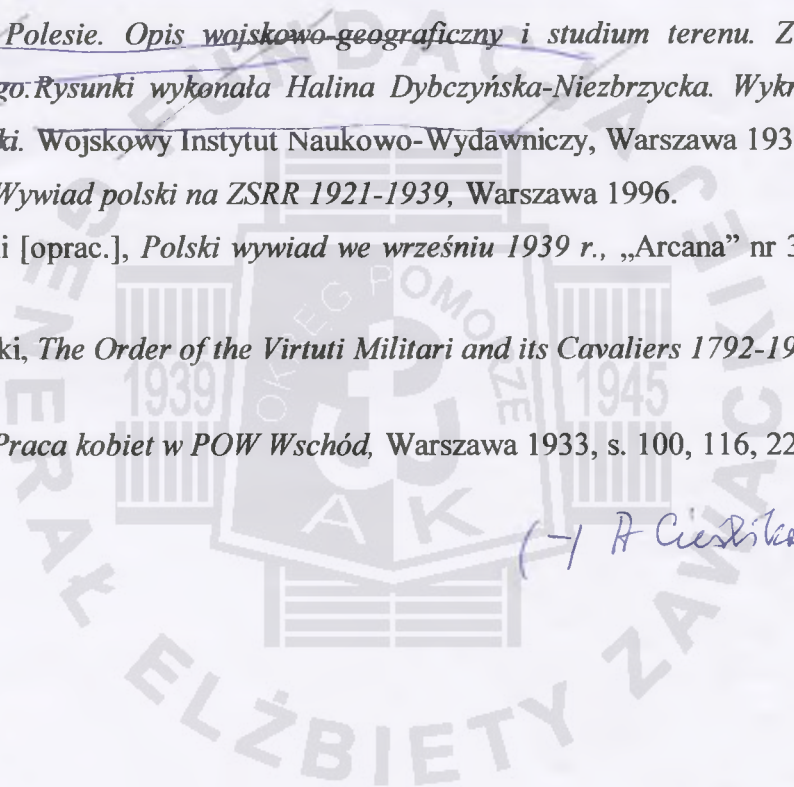
Jerzy Niezbrzycki, *Polesie. Opis wojskowo-geograficzny i studium terenu. Z przedmową Henryka Bagińskiego. Rysunki wykonała Halina Dybczyńska-Niezbrzycka. Wykresy i mapki Olgierd Hryniewiecki.* Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, Warszawa 1930.

Andrzej Pepłoński, *Wywiad polski na ZSRR 1921-1939*, Warszawa 1996.

Ryszard Szawłowski [oprac.], *Polski wywiad we wrześniu 1939 r.*, „Arcana” nr 32/2/2000, s. 116-137. ✓

Zdzisław Wesółowski, *The Order of the Virtuti Militari and its Cavaliers 1792-1992*, Miami 1992.

Ignacy Ziemiański, *Praca kobiet w POW Wschód*, Warszawa 1933, s. 100, 116, 223.

(-) A Cieslikowa 31 x 02

Halina DYBCZYŃSKA, zam. NIEZBRZYCKA - MS 17.XI.03

Córka Stanisława i Marii. Urodziła się 10 listopada 1901 r. w Niemirowie na Podolu.

W kwietniu 1918 r. wstąpiła do POW w Okręgu Kijowskim. Po masowych aresztowaniach członków KN III w Kijowie w marcu 1920 r. kiedy to zostały zatrzymane przez CzeKa m.in. Maria Skrzycka, Helena Sikorska, Jerzy Bolewski, komendant Okręgu Kijowskiego POW oraz jego narzeczona Jadwiga Goszczycka, adiutant Komendy Okręgu – najbardziej czynnymi wśród pozostających na wolności powiastek kijowskich były m.in. Halina Dybczyńska, Zofia Bielecka, Maria Chojnacka, Maria Hołowińska, Maria Janczewska, Anna Jaworska, Janina Pasenkiewiczówna i Halina Ptaszkowska.

Mimo bardzo trudnej sytuacji z powodzeniem pełniła funkcje wywiadowczyni i kurierki, zdobywając dokumenty i informacje oceniane jako cenne. Zadania wykonawcze wykonywała w ciągu całego 1919 r. W okresie od stycznia do maja 1920 r., gdy bolszewicy podjęli kolejne represje wobec członków POW, przechowywała w swym mieszkaniu archiwum organizacji oraz broń. Odwołana do kraju, od maja do sierpnia 1920 r. pełniła funkcję przy przeniesionej do Warszawy KN III POW.

W sierpniu 1920 r. objęła pod ps. Kalina funkcję komendantki placówki KN III w Piotrogradzie. Już w kilka dni po przekroczeniu granicy sowieckiej została aresztowana na dworcu kolejowym w Pskowie. Zdołała jednak zniszczyć niepostrzeżenie posiadane adresy i szyfry. Więziona w Osobom Oddziale CzeKa, była przesłuchiwana przez dwóch zdrajców: Ignacego Dobrzyńskiego, b. wywiadowcy KN III POW w Moskwie

i Witkowskiego vel Marczewskiego, także b. członka POW. Aby wydobyć od niej wiadomości o organizacji wywiadu POW, bolszewicy poddali ją wyrafinowanym torturom, a także kilkakrotnie skazywali na karę śmierci. Mimo to nie przyznała się do stawianych zarzutów i nie ujawniła powierzonych jej tajemnic. Po blisko dwuletnim pobycie w więzieniu powróciła do kraju 25 stycznia 1922 r.

Za zasługi dla Ojczyzny dokonane w szeregach POW Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 r. (Adj. Gen. L. 13391 VM) została odznaczona Orderem Virtuti Militari V klasy (L. k. 7593).

We wniosku o nadanie tego odznaczenia sporządzonym w dniu 23 stycznia 1922 r. Henryk Józewski jako b. Komendant Naczelny POW na Ukrainie pisał: *„11 sierpnia 1920 r. ob. Dybczyńska dostała rozkaz udania się z grupą wywiadowców do Piotrogradu i założenia tam placówki. Zadanie to było wyjątkowo trudne zważywszy na rozpracowanie KN III, terror bolszewików stosowany do członków organizacyi oraz długie śledztwa WCzK nad sprawami organizacyjnymi. W parę dni po przejściu granicy ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez czerezwycząjkę, jak się potem okazało ob. Dybczyńska była przez dłuższy czas śledzona przez władze bolszewickie. Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych. Ustawicznie badana, niejednokrotnie wzywana na śmierć oraz przetrzymywana w „osobnom oddziale” zachowała spokój, nie powiedziała nic. Następnie usiłowano ją złamać drogą agitacji. Drogą przyjacielskich namów próbowano zachwiać wiarę jej. Bez skutku. W początkach 1922 r. wróciła do Kraju. Za wyjątkowy hart ducha, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńską Halinę do Orderu „Virtuti Militari” V klasy.”*

Wyszła za mąż za kpt. Jerzego Niezbrzyckiego, b. członka KN II POW na terenie Besarabii pod ps. Antonowicz, a w okresie międzywojennym szefa Referatu „Wschód” Oddziału II Sztabu Generalnego WP. W dniu 31 lipca 1927 r. urodziła córkę Teresę Iwonę. Miała średnie wykształcenie. Pracowała społecznie w FIDAC oraz w Zrzeszeniu KN III POW.

Pod koniec lat 30-tych mieszkali w Warszawie przy ul. Śmiałej 66.

Była odznaczona także Krzyżem POW, Odznaką Więźniów Ideowych i Odznaką WP na Wschodzie.

Jej dalsze losy nie są znane !!!

Źródła:

CAW, syg. VM 47-3758, VM 47-3700; GISZ (akta Biura Kapituły Orderu VM), syg. I.302.17.58, poz.127 – Dz. Pers. MSWojsk. Nr 1 z 4 stycznia 1923 r. – Peplowski A., Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920, Warszawa Bellona 1999, s. 137, 161, 162, 176, 184; Ziemiański I., Praca kobiet, s. 100, 116, 211, 223.

Mirosław Sulej, Wiesław Misztal

I/1-12

Halina DYBCZYŃSKA, zam. NIEZBRZYCKA - ms II

Urodziła się 10 listopada 1901r. w Niemirowie na Podolu jako córka Stanisława i Marii. *miasto rodzinne Dybczyńscy*

Jesienią 1919r. wstąpiła do POW w Okręgu Kijowskim. Po masowych aresztowaniach członków KN III w Kijowie w marcu 1920 r. kiedy to zostały zatrzymane przez Czeka m.in. Maria Skrzycka, Helena Sikorska, Jerzy Bolewski, komendant Okręgu Kijowskiego POW oraz jego narzeczona Jadwiga Goszczycka, adiutant Komendy Okręgu – najbardziej czynnymi wśród pozostających na wolności powiacczek kijowskich były m.in. Halina Dybczyńska, Zofia Bielecka, Maria Chojnacka, Maria Hołowińska, Maria Janczewska, Anna Jaworska, Janina Pasenkiewiczówna i Halina Ptaszkowska.

W sierpniu 1920 r. Halina Dybczyńska objęła funkcję komendantki placówki KN III w Piotrogradzie.

Za zasługi dla Ojczyzny dokonane w szeregach POW Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922r. (Adj. Gen. L. 13391 VM) została odznaczona Orderem Virtuti Militari V klasy (L. k. 7593). *1922*

We wniosku o nadanie tego odznaczenia sporządzonym w dniu 23 stycznia 1922r. Henryk Józewski jako b. Komendant Naczelny POW na Ukrainie pisał: „11 sierpnia 1920r. ob. Dybczyńska dostała rozkaz udania się z grupą wywiadowców do Piotrogradu i założenia tam placówki. Zadanie to było wyjątkowo trudne zważywszy na rozpracowanie KN III, terror bolszewików stosowany do członków organizacyi oraz długie śledztwa

WCzK nad sprawami organizacyjnymi. W parę dni po przejściu granicy ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez czerezwyczajkę, jak się potem okazało ob. Dybczyńska była przez dłuższy czas śledzona przez władze bolszewickie. Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych. Ustawicznie badana, niejednokrotnie wzywana na śmierć oraz przetrzymywana w „osobnom oddziale” zachowała spokój, nie powiedziała nic. Następnie usiłowano ją złamać drogą agitacji. Drogą przyjacielskich namów próbowano zachwiać wiarę jej. Bez skutku. W początkach 1922r. wróciła do Kraju. Za wyjątkowy hart ducha, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńską Halinę do Orderu „Virtuti Militari” V klasy.”

Po powrocie do Polski mieszkała w Warszawie. Wyszła za mąż. W dniu 31 lipca 1927r. urodziła córkę Teresę Iwonę. Miała średnie wykształcenie. Pracowała społecznie w FIDAC oraz w Zrzeszeniu KN III POW.

Była odznaczona także Krzyżem POW, Odznaką Więźniów Ideowych i Odznaką WP na Wschodzie. Jej losy po dniu 3 lipca 1933r. nie są znane.

Źródła:

CAW, syg. VM 47-3758, VM 47-3700.

Dz. Pers. MSWojsk. Nr 1 z 4 stycznia 1923r.

Ziemiański I., Praca kobiet, s. 100, 116, 211, 223.

„Niepodległość” rok 1939, Wspomnienia dr Tadeusza Dybczyńskiego, studenta we Lwowie od 1908 r., peowiaka – czy to brat Haliny ?

511-114
DYBCZYŃSKA, zam. NIEZBRZYCKA Halina

CAW, VM 47-3758, VM 47-3700; - Dz. Pers. MSWojsk. Nr 1 z 4 stycznia 1923r.; -
Ziemiański, Praca kobiet..., s. 100, 116, 211, 223;

Przyjeleci M. Sulej, W. Misztel 11. dz. 1754/WSK-412/07
MS 67

1-15
AC

Halina DYBCZYŃSKA, zam. NIEZBRZYCKA - MS I

(1901-)

Urodziła się 10 listopada 1901r. w Niemirowie na Podolu jako córka Stanisława i Marii.

Jesienią 1919r. wstąpiła do POW na Wschodzie, obejmując następnie funkcję komendanta placówki KN III w Piotrogradzie.

Za zasługi dla Ojczyzny dokonane w szeregach POW Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922r. została odznaczona Orderem Virtuti Militari V klasy (L. k. 7593).

We wniosku o nadanie tego odznaczenia sporządzonym w dniu 23 stycznia 1922r. Henryk Józewski jako b. Komendant Naczelny POW na Ukrainie pisał: „11 sierpnia 1920r. ob. Dybczyńska dostała rozkaz udania się z grupą wywiadowców do Piotrogradu i założenia tam placówki. Zadanie to było wyjątkowo trudne zważywszy na rozpracowanie KN III, ^{Kinca} terror bolszewików stosowany do członków organizacyi oraz długie śledztwa WCzK nad sprawami organizacyjnymi. W parę dni po przejściu granicy ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez czerezwyczajkę, jak się potem okazało ob. Dybczyńska była przez dłuższy czas śledzona przez władze bolszewickie. Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych. Ustawicznie badana, niejednokrotnie wzywana na śmierć oraz przetrzymywana w „osobnom oddziale” zachowała spokój, nie powiedziała nic. Następnie usiłowano ją złamać drogą agitacji. Drogą przyjacielskich namów próbowano zachwiać wiarę jej. Bez skutku. W początkach 1922r. wróciła do Kraju.

Za wyjątkowy hart ducha, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńską Halinę do Orderu „Virtuti Militari” V klasy.”

Po powrocie do Polski mieszkała w Warszawie. Wyszła za mąż. W dniu 31 lipca 1927r. urodziła córkę Teresę Iwonę. Miała średnie wykształcenie. Pracowała społecznie w FIDAC oraz w Zrzeszeniu KN III POW.

Była odznaczona także Krzyżem POW, Odznaką Więźniów Ideowych i Odznaką WP na Wschodzie. Jej losy po dniu 3 lipca 1933r. nie są znane.

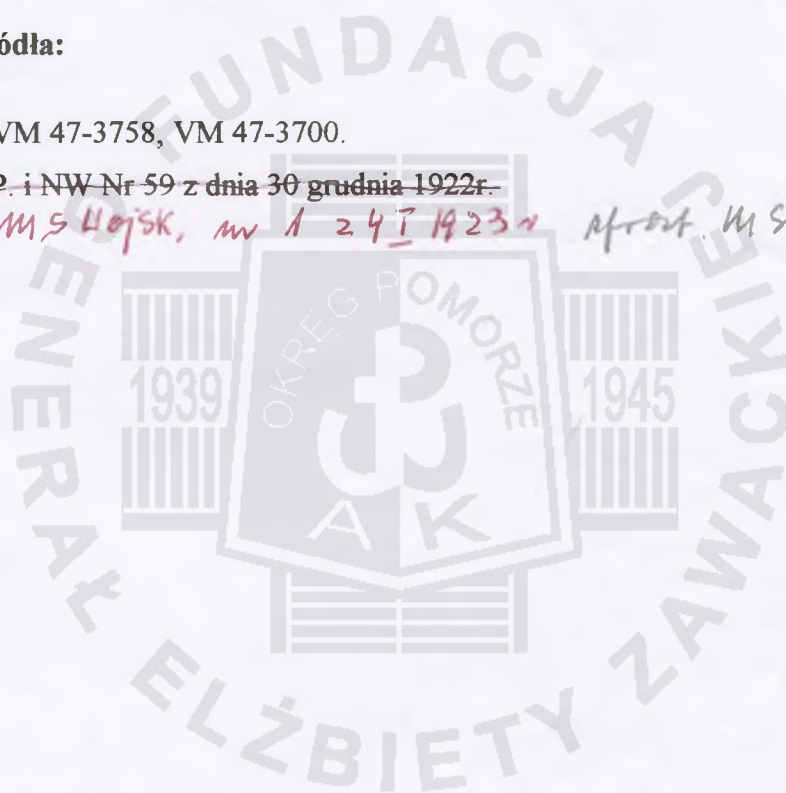
Źródła:

CAW, sygn. VM 47-3758, VM 47-3700.

Dz. Pers. NP. i NW Nr 59 z dnia 30 grudnia 1922r.

Dz. Pers. MS Wojsk, nr 1 247 1923 r

Archiw. M. Sulej z 21 XI 2001

III/2. Materiały dotyczące okresu smutku 1939r.

- Kserokopia fragmentu książki A. Pełczyńskiego "Wywiad i wojna pol.-boln. 1919-1920" str. 159-163, K. 3, s. 1-5.

A. Pełczyński Wywiad u wojnie pol-lodsz.
1918-1920

III | 2-1

swoich współpracowników zdołał umieścić w instytucjach centralnych w Moskwie. W jego siatce wywiadowczej byli Polacy oraz oficerowie rosyjscy, których znał wcześniej. Celowo utrzymywał szerokie kontakty z bolszewikami. Aby zwiększyć możliwości zdobywania informacji, wstąpił do partii. Szybko awansował na szefa sztabu „Wsiewobucza”, zajmującego się ogólnym wyszkoleniem w Armii Czerwonej. Ponadto zajmował się zagadnieniami gospodarczymi w ramach miejscowej organizacji partyjnej. Objęcie kolejnej funkcji w „Centrobronii” zwiększyło dostęp do tajnych dokumentów wojskowych. Aby zwiększyć ilość i jakość zdobywanych wiadomości, korzystał z dorobionych kluczy do kancelarii i sali posiedzeń organizacji partyjnej. Dzięki temu miał wgląd do najważniejszych dokumentów wojskowych i protokołów tajnych posiedzeń partii²⁴. W maju 1919 r. Kazimierz Zabłocki ułatwił umieszczenie w Sztabie Generalnym RKKA swojego brata Wiktora. Coraz aktywniejsza działalność osób związanych z Kazimierzem Zabłockim musiała zwrócić uwagę bolszewickiego kontrwywiadu. 3 VIII 1919 r. CzeKa postanowiła przeprowadzić rewizję w podejrzanym lokalu, który w rzeczywistości był siedzibą placówki wywiadowczej POW. K. Zabłocki spostrzegł jednak otaczających lokal czekistów. Zachowując całkowity spokój, ostrzegł o grożącym niebezpieczeństwie swych współpracowników przebywających w lokalu, w tym kurierkę nie posiadającą legalnych dokumentów osobistych. W tym czasie w lokalu konspiracyjnym znajdowały się tajne dokumenty Wyższej Wojskowej Inspekcji, z których sporządzano odpisy. Dzięki odwadze K. Zabłockiego wszyscy członkowie POW zdołali opuścić zagrożone mieszkanie. Ponieważ zabrane zostały także wszystkie dokumenty, rewizja nie dostarczyła czereszczyczące poszukiwanych dowodów szpiegostwa. K. Zabłocki był nadal śledzony. Zagrożony aresztowaniem uciekł z Moskwy w październiku 1919 r. i bez przeszkód powrócił do kraju²⁵.

Podjęte przez kontrwywiad sowiecki działania utrudniały dalszą pracę placówki moskiewskiej oraz przerwały łączność z KN-III. Dlatego 4 III 1920 r. wysłano do Moskwy Wincentego Narbuta, ps. „Janusz”, jako pełnomocnika komendanta naczelnego KN-III, w celu przeprowadzenia reorganizacji okręgu POW i wznowienia pracy wywiadowczej. W drodze do Moskwy „Janusz” został aresztowany przez CzeKa na stacji Snowsk, jako „podozritelnaja licznost”, ale dzięki „wykupowi” udało mu się uzyskać zwolnienie. Do Moskwy dotarł 10 IV 1920 r. i nawiązał zerwane kontakty. W drodze powrotnej dotarła do niego wiadomość, iż w Kijowie nastąpiły aresztowania wśród członków POW, a on był poszukiwany przez agentów CzeKa. Wobec tego nie powrócił do Kijowa, lecz ukrywał się u swoich krewnych w Szpolu. Po licznych nieudanych próbach przedostania się do kraju przybył do Warszawy dopiero 8 XII 1920 r. Brak informacji o wynikach misji „Janusza” oraz niekorzystna sytuacja na froncie wschodnim były przyczyną wysłania do Moskwy specjalnej ekipy złożonej z członków POW²⁶. W akcji tej, podjętej w sierpniu 1920 r., brało również udział kilka doświadczonych wywiadowczyń. 8 VIII 1920 r., na podstawie rozkazu komendanta naczelnego H. Józewskiego, ps. „Przemysław”, powstał Teren Północny KN-III składający się z dwóch okręgów: pietrogradzkiego („P”) i mo-

III/2-2

LM +

skiewskiego („M”). Komendantem okręgu „M” został Wiktor Zabłocki, ps. „Witeg”, a kierownictwo okręgu „P” miał objąć Władysław Puchalski, ps. „Wolski”. Do pracy w okręgu moskiewskim zostali przydzieleni: Halina Dybczyńska, ps. „Kalina”, Maria Niedźwiałowska, ps. „Nawrocka”, Zbigniew Jagodziński, ps. „Weingibz”²⁷. Przygotowano szczegółowy „Projekt wyprawy na Teren Północny”, zawierający skład personalny, marszrutę, sprawy techniczne, finansowe²⁸.

Dowództwo grupy objął por. Jerzy Kwalewski, ps. „Świda”. Plan tej operacji zakładał, że po przybyciu do Rosji kilka osób („Miłoszeński”, „Wanke” oraz kurierka „Kalina”) uda się do Piotrogradu. H. Dybczyńska, ps. „Halina”, po otrzymaniu materiałów wywiadowczych od tamtejszej placówki wywiadowczej powinna natychmiast powrócić do Warszawy. Plan przewidywał pozostanie w Moskwie „Wolskiego” i „Nawrockiej”, a kurier „Weingibz” miał również powrócić do kraju po odebraniu materiałów.

Grupa wywiadowców i kurierów POW miała odbyć podróż trasą: Warszawa – Gdańsk – Ryga. W Rydze oczekiwały na nich dokumenty legalizacyjne umożliwiające pobyt na terenie Rosji Sowieckiej. Na pierwszy etap podróży wystawiono 7 paszportów.

Projekt tej operacji zawierał dokładne rozliczenie kosztów. Na ekwipunek przewidziano 80 000 Mkp. Podróż do Gdańska – 3500 Mkp, pięciodniowy pobyt w Gdańsku – 3500 Mkp, bilety z Gdańska do Rygi – 3500 Mkp, a dziesięciodniowy pobyt w tym mieście dla siedmiu osób powinien kosztować 120 000 rubli. Grupa miała nawiązać kontakt z placówkami w Kursku, Charkowie i Kremieńczugu. Ogółem na całe przedsięwzięcie przeznaczono: 88 400 Mkp, 14 600 marek niemieckich, 2 167 000 rubli sowieckich oraz 35 000 rubli carskich. Ostatecznie dokonano pewnych korekt w planie wyprawy, ponieważ skład ekipy powiększył się do piętnastu osób. Dowództwo nad całością operacji przejął ppor. Wiktor Zabłocki, ps. „Witeg”²⁹. Z relacji jednego z uczestników, Władysława Michniewicza, ps. „Poświat”, wynika, iż ekipa wyruszyła z Warszawy 10 VIII 1920 r. Podróż z Gdańska do Libawy odbyła się bez zakłóceń na statku niemieckim „Posejdon”. Następnie wszyscy dotarli koleją do Rygi i zamieszkali na lotnisku Bildernichot. Po kilku dniach otrzymali wiadomość o klęsce bolszewików w bitwie warszawskiej. Następnym etapem był wyjazd do Tallina, gdzie nastąpiły przygotowania do przekroczenia granicy sowieckiej przy udziale estońskiego wywiadu. Okazało się, że najmniejszym problemem było uzyskanie oryginalnych dokumentów osobistych, gdyż do Estonii przybywało wówczas wielu uciekinierów z Rosji. Niezbędne było staranne wyekwipowanie każdej osoby w sowiecką walutę, ubranie, zapas jedzenia i pewną ilość poszukiwanych towarów, które mogły zastąpić gotówkę. Każdy członek ekipy musiał przygotować dokładną „legendę” na wypadek aresztowania przez sowieckie organa bezpieczeństwa. Na rynku w Rewlu zaopatrzono się w różne przedmioty mogące swym rosyjskim pochodzeniem zmylić kontrolę sowiecką. Z wcześniejszych doświadczeń wynikało, że najbardziej niebezpieczne było posiadanie przyborów toaletowych lub chusteczek do nosa, które według bolszewików zdradzały burżuazyjne pochodzenie kon-

„Naganowska”

III | 2-3

trołowanej osoby. W. Michniewicz pisze, że „należało na drogę kupić, w ostatniej chwili, ze dwa funty kielbasy, parę kawałków słoniny czy boczku. I parę główek czosnku, jako smakołyk i perfumy prawdziwie proletariackie”. Przestrzegano członków ekipy, że nie mogą posiadać przy sobie „żadnych notatek czy papierków, zwłaszcza starych listów. Adresy, nazwiska i inne sekrety trzymać w głowie. Jeździć wyłącznie lokalnymi pociągami, w lecie najlepiej na dachu, bo z góry łatwiej dojrzeć zagrożenie”³⁰.

29 VIII 1920 r. członek ekipy, posługujący się pseudonimem „Olgierd”, powiadomił KN-III, iż 25 VIII wszyscy przybyli do Rewla. Wyjazd do Rosji był przewidziany na 2 IX, a ostateczna wersja zadań przedstawiała się następująco³¹:

„1. Ob. «Kalina» zostaje w Piotrogradzie i pełni funkcję łącznika między Moskwą i Narwą (łączność Narwy z Rewlem utrzymują funkcjonariusze Ob. «Witka»), 2. Ob. «Nawrocka» jest kurierką między Moskwą i Piotrogradem, 3. Ob. Michniewicz, «Weingibz», i ja zostajemy w Moskwie i prowadzimy robotę na miejscu. Prawdopodobnie Michniewicz będzie stale w Sierpuchowie”. Dalej „Olgierd” prosił centralę KN-III o przysłanie jeszcze trzech ludzi, gdyż trójka wywiadowców przydzielonych do Moskwy nie mogła obsadzić ważnych punktów w pobliżu tego miasta. „Olgierd” przekazał również szczegóły podróży z Gdańska do Rewla. Wywiadowcy wysłani dodatkowo przez centralę mieli otrzymać pomoc ze strony mjr. Ablałowicza z Polskiej Misji Wojskowej w Rydze.

Tymczasem po zakończeniu przygotowań ekipę wysłano do wskazanego przez wywiad estoński Izborska, niewielkiej wsi położonej przy końcowej stacji Pieczory, na linii do Pskowa. Przekroczenie granicy sowieckiej miał zorganizować przemytnik o nazwisku Kudriawcew. Szczegóły przeprawy granicznej ustalił z nim W. Zabłocki „Witeg”. Miał on już duże doświadczenie w pracy wywiadowczej. Urodził się, podobnie jak brat Wiktor, w Jarosławlu (Rosja). W 1913 r. ukończył gimnazjum w Moskwie. Po utworzeniu pierwszych struktur POW trafił do organizacji już w 1916 r. Ukończył konspiracyjną szkołę podchorążych. 20 XI 1918 r. brał udział w walkach pod Lwowem jako żołnierz 36 pp. Od 25 I 1919 r. rozpoczął służbę w Oddziale II NDWP, a od 1 II do 20 VIII 1919 r. wykonywał zadania wywiadowcze na terenie Rosji. W maju 1919 r. dzięki pomocy brata Wiktora został zatrudniony w Sztabie Generalnym RKKA. Po dekonspiracji w Moskwie powrócił do kraju i do przyjęcia dowództwa nad opisywaną ekipą pracował w Biurze Wywiadowczym³².

Przerzut przez granicę sowiecką odbył się bez trudności. Poszczególne grupy wywiadowców dotarły do miejsca przeznaczenia. Jednak wkrótce rozpoczęły się aresztowania. Pierwsze podejrzania o zdradę skierowano na członka POW, Ignacego Dobrzyńskiego, ps. „Świerszcz”. Jego życiorys był podobny do wielu członków KN-III. Urodził się w 1897 r. w Rydze. Studiował na Uniwersytecie w Moskwie. W 1918 r. był członkiem PPS-Frakcja Rewolucyjna. W końcu 1919 r. został wysłany przez KN-III do Moskwy z zadaniami wywiadowczymi. Początkowo jego działalność nie budziła zastrzeżeń. Systematycznie rozszerzał kontakty w sferach bolszewickich, co było zgodne z otrzymanymi zadaniami. Jak się później okazało,

III/2-4

został aresztowany w mieszkaniu Kryniewskich, podczas zebrania członków placówki moskiewskiej POW. Niebawem przeszedł na stronę bolszewików, ale kierownictwo KN-III miało wątpliwości, czy zrobił to dobrowolnie. Nawet po opublikowaniu 15 X 1920 r. odezwy do członków POW, podpisanej przez Dobrzyńskiego i kilka innych osób aresztowanych wcześniej przez CzeKa, w centralnych KN-III utrzymywały się wątpliwości, czy jego zdrada była dobrowolna. Okoliczności dekonspiracji ekipy również nie zostały wyjaśnione. Wśród osób badających tę sprawę znalazł się mjr Waław Jędrzejewicz przebywający wówczas w Rydze jako ekspert Polskiej Delegacji Pokojowej. W informacji przesłanej 7 XII 1920 r. na ręce mjr. Schaetzela, podał, iż „wieści o dobrowolnym przejściu Dobrzyńskiego są nieprawdziwe. Był on aresztowany 21 VI 1920 r., lecz pod wpływem Marczewskiego (prawdziwe nazwisko Witkowski) stał się komunistą. Obecnie pracuje w Smoleńsku pod nazwiskiem «Sosnowski»”³³.

Mjr Jędrzejewicz, powołując się na informacje uzyskane od Waldemara Kwiatkowskiego, ps. „Hryniewski”, stwierdził, iż Władysław Puchalski, jeden z członków ekipy wysłanej w sierpniu 1920 r. z Warszawy „od razu przeszedł na stronę bolszewików”, a całą grupę oraz estońską siatkę wywiadowczą w Piotrogradzie wydał niejaki Leon Borejko, który następnie popełnił samobójstwo. Do dekonspiracji placówki moskiewskiej POW przyczynili się również Djakowicz i skaut Bazylewski. Zostali oni zwerbowani przez wywiad bolszewicki i wysłani 15 X 1920 r. do Polski z instrukcjami opracowanymi przez Dobrzyńskiego („Sosnowskiego”) i Witkowskiego. Pismo mjr. Jędrzejewicza świadczyło o nasilającej się penetracji CzeKa do siatek POW. Z informacji otrzymanych od „Hryniewskiego” wynikało również, iż „kurierka Tajszerska wydała POW w Wilnie i Mińsku i też wyprawiona (została) do Polski”³⁴. Mjr Jędrzejewicz został także poinformowany, że w rejonie Charkowa została schwyta inna kurierka, Ewelina Niewiarowska, ps. „Hajduczanka”, ale brak było bliższych szczegółów. Tylko kilku osób, należących do placówki moskiewskiej, nie udało się czekistom złamać podczas śledztwa. Byli nimi: Martynowski, przebywający w obozie jeńców, kurierka Maria Szymkiewicz, ps. „Kierzniewska”, i Waldemar Kwiatkowski, ps. „Hryniewski”, znajdujący się jednak pod stałą obserwacją ze strony CzeKa. Mjr Jędrzejewicz nie wymienił w swym piśmie innej kurierki, Haliny Dybczyńskiej, ps. „Kalina”. Czekiści aresztowali ją na dworcu kolejowym w Pskowie kilka dni po przekroczeniu granicy sowieckiej. Zdołała jednak zniszczyć niepostrzeżenie posiadane adresy i szyfry. Więziona w Osobom Otdiele CzeKa, była przesłuchiwana przez obu zdrajców: Dobrzyńskiego i Witkowskiego. Aby wydobyć od niej wiadomości o organizacji wywiadu POW, bolszewicy poddawali ją wyrafinowanym torturom, a także kilkakrotnie skazywali na karę śmierci. Mimo tego Dybczyńska nie przyznała się do stawianych jej zarzutów i nie ujawniła powierzonych jej tajemnic. Po dwuletnim pobycie w więzieniu powróciła do kraju 25 I 1922 r.

Postawa Haliny Dybczyńskiej, późniejszej żony kpt. Jerzego Niezbrzyckiego, także członka POW KN-II, a następnie szefa Referatu „Wschód”, nie była przypadko-

um +

um

III/2-5

nia członków placówek, ale kie-
 Nawet po opubli-
 Dobrzyńskiego
entralnych KN-III
 Okoliczności de-
 adających tę sprza-
 zas w Rydze jako
 j 7 XII 1920 r. na
 Dobrzyńskiego są
 ływem Marczew-
 nie pracuje w Smo-

Waldemara Kwiat-
 , jeden z członków
 ł na stronę bolsze-
 otrogradzie wydał
 dekonspiracji pla-
 skaut Bazylewski.
 X 1920 r. do Polski
 go”) i Witkowskie-
 acji CzeKa do sia-
 ło również, iż „ku-
 wiona (została) do
 rejonie Charkowa
 Hajduczanka”, ale
 placówki moskiew-
 imi: Martynowski,
 z, ps. „Kierzniew-
 się jednak pod sta-
 ił w swym piśmie
 owali ja na dworcu
 ckiej. Zdołała jed-
 ężiona w Osobom
 rzyńskiego i Wit-
 ywiadu POW, bol-
 krotnie skazywali
 stawianych jej za-
 pobycie w więzie-
 ezbrzyckiego, także
 e była przypadko-

wa. Już wcześniej wykazała wyjątkowe cechy charakteru. Do POW trafiła w kwietniu 1918 r., gdy wobec członków KN-III trwały represje i nasilał się terror. Pełniła z powodzeniem funkcję wywiadowczyni i kurierki, zdobywając dokumenty i informacje oceniane jako cenne. Zadania wywiadowcze wykonywała w ciągu całego 1919 r. w okresie od stycznia do maja 1920 r., gdy bolszewicy podjęli kolejne represje wobec członków POW, przechowywała w swym mieszkaniu archiwum organizacji oraz broń. Odwołana do kraju, od maja do sierpnia 1920 r. pełniła funkcję przy przeniesionej do Warszawy KN-III POW³⁵.

3. Udział kurierów w prowadzeniu wywiadu

Wielu kurierów KN-III występowało w roli wywiadowców. Obie te funkcje traktowano zamiennie, w zależności od panujących warunków. Podczas podróży między placówkami POW kurierzy i kurierki zdobywali cenne wiadomości wojskowe i polityczne.

Jednym z pierwszych organizatorów szlaków kurierskich między Kijowem a Warszawą był por. Bolesław Zahorski, ps. „Zygmunt Lubicz”. Za udział w rewolucji 1905 r. zesłano go na Syberię. Po powrocie z zesłania wstąpił do Związku Strzeleckiego w Borysławiu, a po wybuchu wojny rozpoczął służbę w legionach. Po kryzysie przysięgowym został odkomenderowany do POW na terenie Łodzi. W styczniu 1918 r. otrzymał przydział do KN-III oraz zadanie wytyczenia szlaku kurierskiego do Warszawy. Przygotowana przez niego trasa prowadziła przez Łuck (majątek Z. Krasieńskiego nad Siechodem) – Binduga nad Bugiem – Lublin – do Warszawy. Szlak ten okazał się krótszy i znacznie bezpieczniejszy od wykorzystywanych wcześniej, przebiegających przez Galicję. Po wykonaniu zadania „Lubicz” otrzymuje rozkaz powrotu do Kijowa i podejmuje pracę jako szef wydziału polityczno-prasowego. Organizuje Biuro Prasowe oraz wydaje jednodniówkę „Czwarte Powstanie”. We wrześniu otrzymuje rozkaz wyjazdu do Mińska w celu zorganizowania siatek konspiracyjnych POW.

Wśród kurierów było wielu członków organizacji harcerskich. Ich raporty zawierały często wartościowe dane wywiadowcze³⁶. Eugeniusz Bazanowski, drużynowy skaut, przedstawił 27 IX 1919 r. szczegółowy raport o sytuacji panującej w Smoleńsku. Informacje te były dość aktualne, ponieważ uzyskano je trzy tygodnie wcześniej. Podał dane o sytuacji politycznej i ekonomicznej. Ludność, szczególnie inteligencja i kolejarze, oczekiwali kolejnego przewrotu w Rosji. Z rozmów z przedstawicielami lewicowego odtamu eserów wynioskował, że nie liczyli na możliwość pokonania bolszewików. Wszyscy oczekiwali na sukcesy Denikina, a po jego zwycięstwie zamierzali rozpocząć z nim walkę. Przedstawiciele partii eserów nie byli przeciwni zajęciu Smoleńska przez wojska polskie, ale podkreślali, że może to być okupacja chwilowa. Ludność miejska w pobliżu frontu chętnie pomagała dezertantom, ostrzegała przed bolszewikami i wskazywała miejsce postoju oddziałów Armii Czerwonej³⁷.

IV. Korespondencja:

- list Agnieszki Lislikowej do prof. E. Zareckiiej, z dn.
29 lipca 2004. Wydruk 1 korespondencji, K-1, s.1.

Elżbieta Zawacka

Od: AJC <ajc@gazeta.pl>
 Do: <zawacka@wp.pl>
 Wysłano: 29 lipca 2004 21:53
 Temat: wstęp, Dybczyńska, Golińska

Szanowna Pani Profesor!

Najgoręcej przepraszam, że odpisuję dopiero teraz, ale spędziłam czas pewien w Kijowie, siedząc w archiwach - (niestety, do archiwum Służby Bezpieczeństwa nie udało mi się dostać, ale nie tracę nadziei, że poczynione teraz starania zaowocują za rok i być może, znajdę tam coś ciekawego). Po powrocie do Krakowa po parotygodniowej nieobecności, zastałam w poczcie elektronicznej blisko sto listów, i zanim mogłam się zająć ważnymi i pilnymi, musiałam jeszcze na kilka dni wyjechać do Warszawy. Tak się jednak szczęśliwie złożyło, że w Warszawie spotkałyśmy się z dr Joanną Dufurat i miałyśmy okazję porozmawiać. Przepraszam więc jeszcze raz za to opóźnienie, a jednocześnie cieszę się, że tom I "Słownika" już wkrótce się pojawi!

Przechodząc do meritum:

"Wstęp" w marcu otrzymałam, przeczytałam i nie miałam żadnych merytorycznych uwag do dodania. Dziś po otrzymaniu w liście wydruku przeczytałam go jeszcze raz uważnie i sądzę, że jest klarowny i wyczerpujący, jasno przedstawia założenia publikacji i okoliczności związane z jej powstaniem. Pozwoliłam sobie na wydruku (który odsyłam, wraz z wydrukami 2 biogramów) - zaznaczyć drobne korektorskie propozycje, ale bardzo białe i nieistotne. Co do daty przekazania akt kapituł londyńskich - to przekazanie insygniów prezydenckich miało miejsce 22 grudnia 1990, nie wiem niestety, czy akta przekazano jednocześnie tego samego dnia.

- co do biogramu Haliny Dybczyńskiej: oczywiście, służbę nie funkcję.

Nie wiem natomiast, o jakie uzupełnienie z pracy Peptońskiego "Wywiad polski na ZSRR" chodzi. Na str. 36-38 jest o Halinie Niezbrzyckiej jako żonie Jerzego Niezbrzyckiego (Wrągi) tylko mała wzmianka, trudna do zweryfikowania i dotycząca rozgrywek personalnych w kręgach Oddziału II.

Natomiast co do daty urodzenia Niezbrzyckiego, to podawany jest i 1902 i 1901 rok (np. Rocznik Oficerski MSW 1928). O rozbieżnościach tych pisze m. in. w swej najnowszej pracy Marek Kornat ("Bolszewizm, totalitaryzm, rewolucja, Rosja", Kraków 2003, t. 1, s. 89, przyp. 129). W zdaniu o Niezbrzyckim w biogramie można ewentualnie dodać, że był w latach 1930-1939 kierownikiem Referatu "Wschód" w Oddziale II SG.

- Golińska:

sformułowanie "Oddział Lotny POW" słusznie zakwestionowane przez recenzenta. We wspomnieniu o "Babci" Golińskiej w "Służbie Ojczyźnie" s. 399 mowa jest tylko o "Oddziale Lotnym".

Również "wojna pozycyjna" jest wynikiem niedobrej interpretacji sformułowania "w warunkach skonsolidowanego frontu" (tamże, s. 400). Ponieważ trudno się tu wdawać w ocenę przemieszczeń frontu, proponuję cały ten zwrot usunąć (jak oznaczyłam na wydruku).

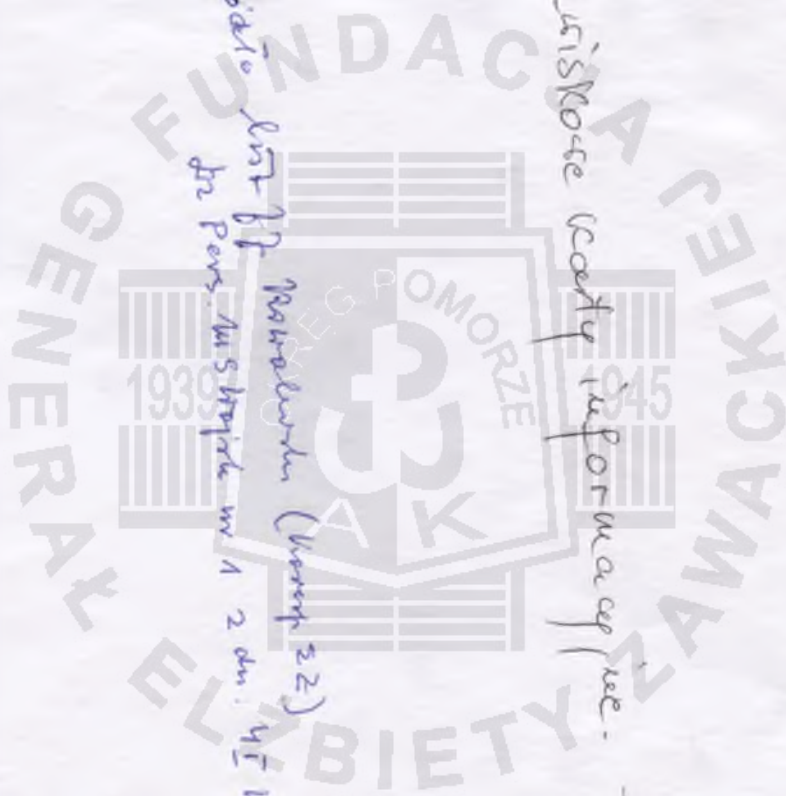
Z serdecznymi pozdrowieniami i wyrazami szacunku dla Pani Profesor oraz dla wszystkich, którzy włożyli tak wiele pracy i uwagi w sporządzenie i weryfikację biogramów -

Agnieszka Cieślíkowa

A. Nowak. Dyktando i Nacis, obywatelka, 5, 7593, POM. 1922. X.05. s. 242. 508.
2 H4/—

V. Nacis i Nacis (artykuł informacyjny). - 7

artykuł list 11 Nacis (artykuł 32)
do pow. Nacis w 1 2 dm. 4 I 1923

Dyplomistka Halna

FC

do FC jest niezadowolona
zakonem uczniaki o HD, chce
dusia o jej uszu

Musi
wypisac?

uczniaki o jej uszu moze byc
w stat y Piddudstny w H Yorku

- FC nie ma wplywu
(musi tam o HD, ktore bylo I
Kovera 1/03 zoms

POW

VM

Dybowskie Halina

Wojna' granicy MS w zwiastach

1939

zob kw MS

1945

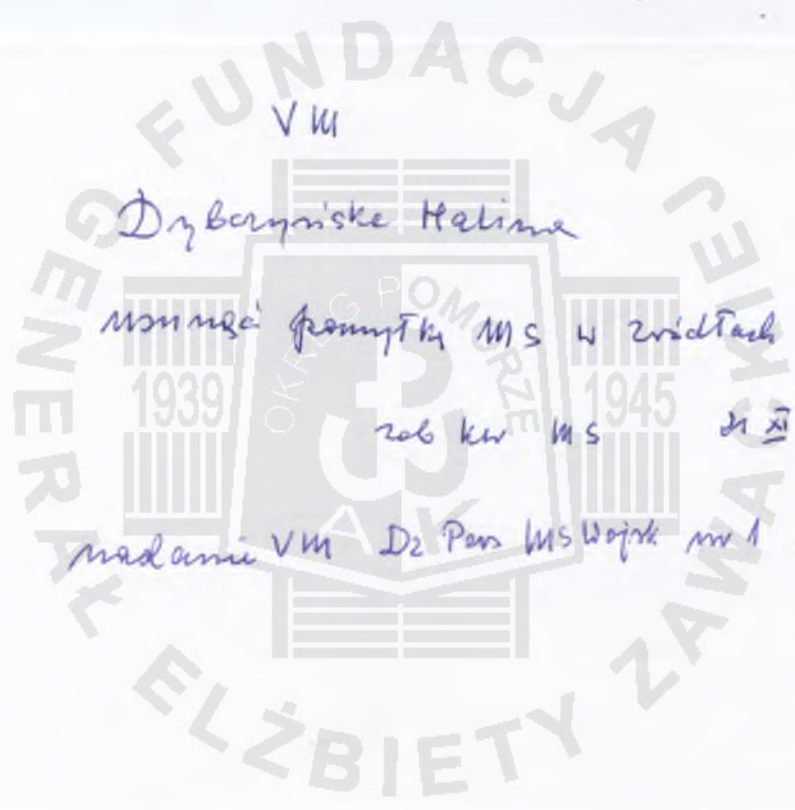
21 XII 07

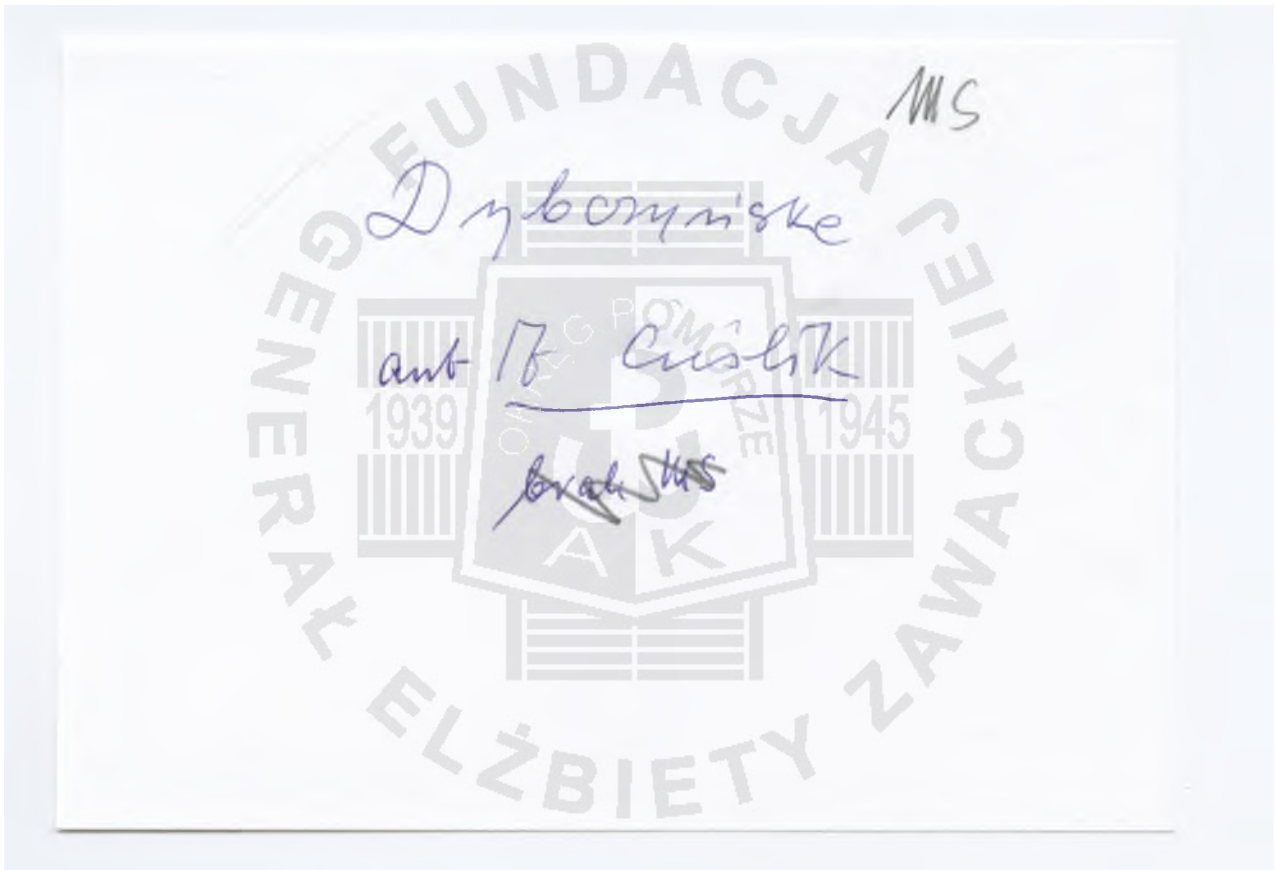
Madanie VM

Dz Pars MS

Wojna nr 1

24 I 1923

POW

DYBCZYŃSKA Halina

ka V, nr. 7593, 1922, 05.17

Zob. P. Resotowski, Order Virtuti Militari
i jego kawalerowie.

Hallemark Aves, Miami, Florida, USA

str 243, 1992

1 508

u. 12. 93

i

UM

POW

DYBCLYŃSKA - Niezbrycke Helene
- odznaczona UM ze udziałem w POW

1939

1945

ryjone do
27.08.04

200. Filipow K. Order UM 1792-1945, w-w 1990,
s. 115

d.k. 10/04

POW

DYB CZYŃSKA Helma

ps. "Keline"

1939

OKREG POMORZE

1945

AK

wpisane z mobilizacja w kemp.

Job. Peptomski A. Wymied w wojnie pol - bolsz.
1912-1920, W-ve 1939, s 1607/63

HALINA DYBCZYŃSKA obec. NIEZBRZYCKA.

W sierpniu 1920 r. ob. Dybczyńska dostała rozkaz udania się wraz z grupą wywiadowców do Piotrogradu i założenia tam placówki. Zadanie było wyjątkowo trudne, zważywszy na rozkonspirowanie K. N. 3., teror bolszewicki, stosowany do członków organizacji, oraz długie śledztwa W. Cz. K. nad sprawami Organizacyjnymi. W parę dni po przekroczeniu granicy na dworcu w Pskowie ob. Dybczyńska wraz z dwoma ludźmi zostaje aresztowana przez Czrezwyczałkę. Jak się potem okazało, ob. Dybczyńska była dłuższy czas śledzona przez władze bolszewickie. Zaczął się więc dla ob. Dybczyńskiej czas ciężkich prób fizycznych i duchowych znęcań. Ustawiczne badanie, niejednokrotnie skazywana na śmierć, zmuszona znosić ciężkie warunki więzień „Osobago Otdieła“, Ob. Dybczyńska zachowała wyjątkowy spokój i nie powiedziała nic. Próbowano złamać ją drogą agitacji. Dobrzyński i Witkowski usiłowali za wszelką cenę, drogą przyjacielskich namów — zachwiać wiarę ob. Dybczyńskiej — to również zawiodło. W początkach 1922 r. ob. Dybczyńska wróciła do Kraju.

Za wyjątkowy charakter, odwagę i ofiarę przedstawiam ob. Dybczyńska Halinę do orderu „Virtuti Militari“ V kl.

(—) Józewski

b. Komendant N. K. N. III.

„Prace”
Dobrzyński
Józewski
„Prace”
Witkowski

DYBLZYŃSKA Halina

